

УНИВЕРЗИТЕТ ПРИВРЕДНА АКАДЕМИЈА У НОВОМ САДУ

Факултет за економију и инжењерски менаџмент
у Новом Саду

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовао комисију:

Наставно-научно веће Факултета за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду је 17. 12.2014. године, одлуком број 17/12, именовало комисију за писање извештаја о оцени докторске дисертације докторанда **Продановић Радивоја** под називом “Утицај релевантних фактора на производњу, прераду и промет органског воћа”.

2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

Проф. др Јован В. Бабовић, редовни професор, ужа научна област Агрономија, технологија и инжењерски менаџмент, изабран 28.05.2008. године; Пословна и међународна економија, изабран 20.04.2011. године. Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду - **председник комисије**.

Проф. емеритус Маријана Ђ. Царић, ужа научна област Агрономија, технологија и инжењерски менаџмент, изабрана 15.11.2006. године. Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду - **ментор**.

Проф. др Зоран Кесеровић, редовни професор, ужа научна област Воћарство, Пољопривредни факултет у Новом Саду, Универзитет у Новом Саду – **члан комисије**.

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:

Радивој, Васиљ, Продановић

2. Датум рођења, општина, Република:

25.09.1977., Задар, Хрватска

3. Датум одбране, место и назив мастер рада:
**06.07.2010., Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду,
 „Економика наводњавања у ратарској производњи“**
4. Научна област из које је стечено академско звање мастера:
Индустријско инжењерство и инжењерски менаџмент
5. Радно искуство:
 Докторанд је у радном односу на Факултету за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду,
 на радном месту асистента од 01.06.2008. године.
6. Публиковани радови по категоријама:
 Babović, J., Tasić, S., **Prodanović, R.**, Šipovac, R. (2013). Economic Evaluation of Company's Business Results by Implementation of Discrimination Analysis, ISBN: 978-981-07-5036-7, ISSN: 2251-3051, Vol. X, International Conference on Economic, Business Management and Education Innovation, May 22-23; Beijing, China, Published by: Singapore Management and Sport Science Institute. **Web of Science – Kobson. M13**
 Protić, R., Todorović, G., Protić, N., Djordjevic, R., Vicentijević, D., Delic, D., Kopanja M. and **Prodanovic, R.** (2013). Effect of genotype x environment interaction on grain yield of winter wheat varieties, *Bulgarian Journal of Agricultural Science*, 19 (4), 697-700, **SCIE. M23**
 Тирић, М., **Продановић, Р.** (2013). Стратегија позиционирања органских прехранбених производа. *Економија: теорија и пракса*, 6 (3), 33-48. **M 53.**
 Марковић, Ј., **Продановић, Р.**, Мутибарић, Ј. (2013). Производња и промет пшенице у Србији, *Економика*, 59 (2), 92-100. **M 52.**
 Царић, Маријана, Бабовић, Ј. и сар., **Продановић, Р.** (2012). Органска прерада, Нови Сад, Факултет за економију и инжењерски менаџмент. **M 45**
 Бабовић, Ј., Раичевић, В., **Продановић, Р.**, Мутибарић, Ј. (2012). Маркетинг органских прехранбених производа", International Scientific Conference "XVII Symposium on Biotechnology with International Participation" Proceedings, Чачак, 6-7. април 2012. **M 33.**
 Бабовић, Ј., **Продановић, Р.** (2012). Маркетинг модел органских прехранбених производа, Third International Scientific Symposium "Agrosym Jahorina 2012", 10.7251/AGSY1203327B, UDK 631.147:502.131.1]:339.166, стр. 327-331. **M 33.**
 Мутибарић, Ј., **Продановић, Р.**, Распоповић, Н. (2012). Личност предузетника - урођена или стечена вештина, ICEL2 - 2. Међународна конференција о учењу за подузетништво, Технолошки факултет, Нови Сад. **M 33.**
 Бабовић, Ј., **Продановић, Р.**, Берак Н. (2012). Утицај дохотка и цена на потрошњу живинског меса, *Економија – теорија и пракса*, 5 (4), 73-79.
 Марковић, Ј., **Продановић, Р.**, Мутибарић, Ј. (2012). Креативност и иновативност у предузетништву, *Економија – теорија и пракса*, 5 (3), 47-59.
 Бабовић, Ј., Царић, М., **Продановић, Р.** (2012). Маркетинг органских пољопривредно –

прехранбених производа, *Економија – теорија и пракса*, 5 (3), 1-9.

Babović, J., Prodanović, R., Mutibarić, J. (2011). Zoning and Sustainable Development of Organic Agriculture, International Scientific Conference "Serbia Facing the Challenges of Globalization and Sustainable Development" Proceedings, Belgrade, November 25th, 2011, page 277-287, ISBN 978-86-7747-445-4, COBISS.SR-ID 187614732. **М 33.**

Мутибарић, Ј., **Продановић, Р.** (2011). Макроекономски фактори у функцији настанка берзанских осцилација, *Економија теорија и пракса*, 4 (3), 11-25.

Продановић, Р., Мутибарић, Ј. (2011). Село и пољопривреда Србије и нови концепт интегралног руралног развоја, *Економија – теорија и пракса*, 4 (2), 67 – 79.

Бабовић, Ј., **Продановић, Р.** (2010). Менаџмент у агробизнису – Практикум, Нови Сад, Факултет за економију и инжењерски менаџмент.

Продановић, Р. (2010). Могућности коришћења обновљивих извора енергије, *Зборник радова (Факултет за економију и инжењерски менаџмент)*, 3 (5), 150-160.

Продановић, Р., Бабовић, Ј. (2014). Економски показатељи у производњи органског воћа, *Економија: теорија и пракса*, 7 (4); - **М 53.**

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

„Утицај релевантних фактора на производњу, прераду и промет органског воћа“

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација маг. инж. Радивоја Продановића под насловом „Утицај релевантних фактора на производњу, прераду и промет органског воћа“ написана је на 186 страна - А4 формата. Дисертација је структурирана у складу с правилима Факултета за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, а садржи следећа поглавља:

УВОД – 3 стране

ОПШТИ ДЕО

Предмет истраживања – 7 страна

Циљ и значај истраживања – 2 стране

Хипотеза у истраживању – 1 страна

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА – 3 стране

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА И ДИСКУСИЈА

Утицај релевантних фактора на производњу органског воћа – 66 страна

Органска производња воћа у Србији

Фактори који детерминишу органску производњу воћа

Подизање засада органске трешње – пољопривредно газдинство Радмиловић

Органска производња воћа - пољопривредно газдинство Славнић

Кључни фактори за развој органске воћарске производње

Економски фактори од утицаја на развој органске воћарске производње

Рејонизација као фактор развоја органске воћарске производње

Фактори који ограничавају развој органског воћарства

Систем интегралне производње воћа

Перспективе интегралне и органске производње воћа у Србији

Утицај релевантних фактора на прераду органског воћа – 10 страна

Основни принципи и поступци прераде органског воћа

Прерађивачи органског воћа у Србији

Фактори који детерминишу прераду органског воћа

Услови за развој прераде органског воћа

Тржиште и промет органског воћа и прерађевина – 59 страна

Тржиште органског воћа и прерађевина

Стандарди и законска легислатива у производњи и промету органске хране

Ставови и мишљења потрошача о органском воћу

Профил потрошача органских производа

Фактори који детерминишу понуду органског воћа

Фактори који детерминишу тражњу органског воћа

Спољнотрговински промет органског воћа и прерађевина

Конкурентност органског воћа и прерађевина

Стратегија позиционирања органског воћа и прерађевина

Маркетинг микс органског воћа и прерађевина

Стратешки правци у производњи, преради и промету органског воћа у Србији – 9 страна

Компаративне предности производње органског воћа у Србији

Дефинисање смерница за унапређење производње и промета органског воћа

Модел стратешког маркетинга органског воћа

ЗАКЉУЧАК – 6 страна

Парцијални закључци

Општи закључак

Правци будућих истраживања

ЛИТЕРАТУРА.

Докторанд је користио референтну литературу која је врло блиска истраживаном проблему, како домаћих тако и страних стручњака. Поред тога, кориштени су и електронски извори, web сајтови, законски прописи и др. Рад садржи 121 библиографску јединицу.

ПРИЛОЗИ.

Анкетни упитник за потрошаче, као и питања интервјуа који су рађени са произвођачима и прерађивачима органског воћа садржана су у прилогу.

ПРИЛОЗИ.

Број табела – 15.

Број шема – 2.

Број слика – 17.

Број графикана – 20.

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Увод нас упознаје са темом којом се рад бави. У уводу се дефинишу основни појмови везани за истраживани проблем и потенцира се значај развоја органске производње и прераде воћа за развој пољопривреде и укупни друштвени развој. У уводу се, такође, говори о разлозима због којих се аутор заинтересовао за дату тематику.

Након увода, у докторској дисертацији дефинише се предмет, циљ и значај истраживања.

Предмет истраживања је идентификовање и проучавање фактора који детерминишу производњу, прераду, промет и маркетинг органског воћа и прерађевина.

Циљ истраживања је, да се применом одговарајућег методолошког поступка, идентификују фактори и квантификује њихов утицај на развој органског воћарства, прераде органског воћа, промета, маркетинга и економике органског воћа и прерађевина.

Квалитетно је постављена хипотеза и дефинисана методологија, која ће бити примењивана током истраживања и конципирања рада. Детаљно су објашњени интервју и метод анкетирања, с обзиром да им се придаје посебан значај у истраживању.

Истраживачки део рада приказује се кроз целину „Резултати истраживања и дискусија“ где се упоредо приказују резултати досадашњих истраживања и упоређују са резултатима до којих је кандидат дошао у свом истраживању.

У оквиру поглавља *Утицај релевантних фактора на производњу органског воћа*, акценат се ставља на производно - економске аспекате. Приказано је стање органске производње воћа у Србији, да би се затим прешло на изучавање и представљање фактора који су најзначајнији за успешну организацију ове производње. Теренска истраживања органске производње воћа на фармерским газдинствима имала су за циљ да потврде што је у теоријским разматрањима апострофирано. Затим се разматрају кључни фактори развоја органске производње воћа, до којих се дошло током истраживања. Детаљно је изучена економика органске производње воћа, као

фактор за који се претпоставило у старту да је изузетно значајан, што је и истраживање потврдило. На основу емпиријских података из праксе израчуната је профитабилност производње важнијих воћних врста, која се упоређује са профитабилношћу истих у конвенционалној производњи. Суштински битно, дефинишу се и фактори који ограничавају развој органског воћарства, што је битно за креаторе аграрне политике и доносиоце одлука. У оквиру овог поглавља представљен је и систем интегралне производње, за који постоји интересовање, посебно у развијеним земљама, као алтернатива конвенционалној производњи, а у недостатку механизма ефикасне заштите воћа у органској производњи.

Поглавље о *Утицају релевантних фактора на прераду органског воћа* конципирано је тако да разматра основне принципе и поступке прераде органског воћа, да би се разумео значај и улога органске прераде. Приказује се стање и носиоци прераде органског воћа и идентификују проблеми који прате ову делатност. На основу информација добијених директно од прерађивача, дефинише се оквир за деловање, како би се прерађивачки капацитети боље користили, када је у питању органско воће и тако произвео квалитетан здравствено безбедан производ, остварио профит и штитила животна средина.

Тржиште и промет органског воћа обухвата све значајније аспекте почев од снимања стања на тржишту органског воћа и прерађевина, преко стандарда квалитета и законске легислативе у промету ових производа, понуде и тражње, цена, захтева и понашања потрошача, до дефинисања маркетинг стратегије у циљу повећања промета, остварења профита и заштите животне средине. Упоредно се истражују и приказују стање и тенденције на домаћем и међународном тржишту органског воћа. Као значајан фактор од утицаја на прометне токове приказује се законска легислатива и стандарди у производњи органског воћа. Детаљно се истражују сви фактори који генеришу тражњу, а која је и најзначајнији фактор постављен у полазној хипотези. Разматрају се сви фактори који дефинишу тражњу, а најзначајнији су потрошачи, њихове перцепције, позиционирање и маркетинг микс. Спроведено је истраживање на терену, кориштењем одговарајућих метода и инструмената, а добијени резултати се приказују графички и табеларно и упоређују с подацима других истраживача.

Последње поглавље садржи основне смернице економске политике које би њиховом имплементацијом могле унапредити производњу, прераду и промет органског воћа и тако допринети развоју пољопривреде и економије у целини. С обзиром на све већи значај органске производње, аутор је на концизан начин представљао основне смернице аграрне политике Србије, чија имплементација би могла да обезбеди веће ефекте за развој органског воћарства. Имајући у виду све израженије проблеме у животној средини истиче се значај органске производње хране. У оквиру овог поглавља представљена је основна стратегија, која има задатак да унапреди развој органског воћарства на микро нивоу, и на тај начин подстакне породична газдинства да развијају органску производњу воћа. Аутор предлаже да Србија имплементира стратегију развоја органске

пољопривреде, а посебно органске воћарске производње на пољопривредним газдинствима.

Закључци су на дати крају дисертације, а њима су концизно обухваћени најважнији резултати истраживања и предлози који проистичу из њих, научни допринос дисертације и правци даљих истраживања.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Велики је број фактора који утичу на производњу, прераду, економику производње и промет органског воћа.

- Истраживања показују да на развој органске производње воћа утичу агроеколошки, економски и тржишни услови, избор приносних и толерантних сорти, правилан склоп, сертификовани садни материјал, правовремена нега и заштита, едуковани стручњаци и радници, правилан реонски размештај и економика и профитабилност у производњи.

- Фактори који имају неповољан утицај на даљи развој органске производње воћа су: недостатак ефикасних биопестицида, недовољна подршка државе, слаба организација произвођача, низак ниво знања и одсуство сарадње приватног сектора и научних институција, тржишна неизвесност тј. несигурност пласмана и ниске цене, неконтролисан увоз и ниска куповна моћ.

- Интензитет развоја органског воћарства у наредном периоду зависиће од нових научних сазнања (биођубрива, биопестициди и нове технологије), стандарда квалитета, обуке произвођача, едукације потрошача, прерађивачких капацитета, организације производње и удруживања органских произвођача, прерађивача и трговаца, поступка сертификације, услова на финансијском тржишту и политике владе према сектору органске производње.

- Услед недостатка ефикасних биолошких средстава за заштиту воћа у органској производњи, поред органског, препоручује се у прелазном периоду и еколошки систем интегралне производње за воћне врсте које немају отпорност или толерантност на патогене, као начин да се произведу квалитетни плодови, оствари профит и сачувају ресурси на којима се производња заснива.

- Прерада органског воћа доприноси развоју интегралне и органске воћарске производње, производњи високофиналних квалитетних производа за извоз, развоју руралних предела, повећању запослености, приливу девизних средстава, повећању профита и промовисању еколошке одрживости у производњи. Фактори који имају значајан утицај на развој капацитета за прераду органског воћа су: организација производње, откупа и прераде, интегрални однос производње, прераде и промета, изградња и реонски размештај хладњача и складишта, улагање у савремену опрему за прераду, откупне и продајне цене, пласман прерађеног органског воћа, стандарди, сертификација и подршка из аграрног буџета, профитабилност у пословању уз заштиту животне средине.

- Промет органског воћа на светском тржишту перманентно расте захваљујући расту

производње и тражње. У циљу повећања промета воћа и прерађевина потребно је унапредити структуру и асортиман производње и понуде, квалитет, конкурентност, количину и континуитет у снабдевању нутритивно вреднијим органским сертифицикованим производима уз примену савременог модела маркетинга, који акценат ставља на тржишно позиционирање.

- Економика производње побеђује на тржишту. Већина произвођача улазе у органску производњу због профита, а мањи број њих мотивишу други фактори као што су квалитет, здравље, одсуство хемикалија, брига за животну средину. Наше, као и истраживања других аутора, показује да су трошкови производње органског воћа већи у односу на конвенционалну, а приноси мањи. Органску производњу воћа потребно је субвенционисати у развојном периоду ради коришћења компаративних предности, динамизирања исте, повећања извоза, повећања запослености и остваривања економског профита. Нове засаде органског воћа треба подизати са родним и отпорним сортама, уз технолошка побољшања ради повећања приноса и профита. Еколошки системи интегралне, а посебно органске производње квалитетних воћних производа позитивно су оријентисани према природним ресурсима и животној средини.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Резултати теоријско-примењених истраживања су приказани логичким редом, аналитички, квантитативно и квалитативно.

Комисија цени да резултати истраживања фактора који утичу на проиводњу, прераду и промет органског воћа престављају значајан теоријски и практични допринос за развој органске производње воћа. Квантификовање њиховог утицаја, посебно када је у питању економика органске воћарске производње и тржишни показатељи приказују се на научни начин, разумљив стручној јавности.

Аналитички су дефинисани фактори који имају доминантан утицај на развој производње, прераде и промета органског воћа. Аутор истиче да поред развоја органског воћарства потребно је у прелазном периоду услед непостојања ефикасних заштитних средстава развијати и систем интегралне производње ради повећања приноса и профитабилности у производњи.

Резултати истраживања показују да је цена коштања у органској производњи већа од конвенционалне производње, а приноси мањи па је потребно субвенционисати производњу ради повећања конкурентности, извоза и остваривања профита.

Тражња органског воћа на светском тржишту перманентно расте и постоји могућност за развој органске квалитетне здравствено безбедне и сертификоване воћарске производње у Србији за извоз, остваривање профита уз заштиту животне средине.

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

ДА.

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

ДА.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Сматрамо да је истраживање испунило свој основни циљ постављен приликом предлагања теме, јер су идентификовани фактори који имају утицај на производњу, прераду, промет и економику органског воћа. Квантификација производно-економских индикатора у производњи и преради органског воћа као и тржишних показатеља, несумњиво указује на изврстан научни и стручни допринос са аспекта будућег развоја органске производње воћа за потребе домаћег и иностраног тржишта.

Резултати до којих се дошло дају одређени научни смисао, јер упућују на решавање постојећих проблема из истраживане области, дефинисањем конкретних смерница. Пронађене су могућности деловања у сврху побољшања организационо - економског аспекта производње,

прераде и промета органског воћа, посебно када је реч о побољшању економије ове производње и отклањању тржишних препрека. Квантификација економских индикатора у производњи органског воћа као и тржишних показатеља, несумњиво указује на допринос науци, посебно што код нас нису вршена детаљна истраживања у поменутим сегментима.

Такође, истраживање треба да пробуди интересовање и других истраживача за истраживану проблематику тј. да се свебухvatније упусте у истраживања производње, економике, прераде и промета органског воћа.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања:

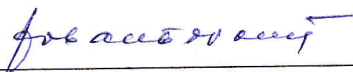
Хипотеза постављена на почетку рада је потврђена. У наредном периоду потребно је извршити детаљније истраживање на основу прецизних емпиријских података и индикатора за дужи низ година. С обзиром на скромна истраживања код нас из примењене технологије и економике органске воћарске производње, значајно би било истражити све елементе, али то не утиче суштински на резултате овог истраживања, који јасно указују да економика органске производње и тржиште доминантно опредељују развој органског воћарства.

IX ПРЕДЛОГ:

На основу укупне оцене дисертације, комисија предлаже:

- Да се докторска дисертација прихвати, а кандидату одобри одбрана.

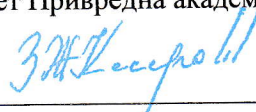
ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др Јован В. Бабовић - председник комисије
Факултет за економију и инжењерски манаџмент у Новом Саду,
Универзитет Привредна академија у Новом Саду

Проф. емеритус Маријана Ђ. Царић - ментор
Факултет за економију и инжењерски манаџмент у Новом Саду
Универзитет Привредна академија у Новом Саду

Проф. др Зоран Кесеровић – члан комисије
Пољопривредни факултет,
Универзитет у Новом Саду

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.